

De juiste partij

Klasse, sekse en de macht van Nancy Astor

Hanneke Hoekstra

Portret van Nancy Astor

In 1918 leek het erop dat in Groot-Brittannië het ideaal van gelijkheid tussen man en vrouw werkelijkheid zou worden. Vrouwen hadden eindelijk het voorrecht verworven om lid te mogen worden van de meest exclusieve herensociëteit ter wereld, het parlement. Het spectaculaire buitenparlementaire protest van de suffragettes deed mannen het ergste vrezzen. Vrouwen zouden massaal het parlement binnenstormen om voorgoed de wereld te veranderen. In het licht van meer dan zestig jaar kiesrecht-campagnes van de Britse feministische beweging en hun uiteindelijke overwinning is het merkwaardig, dat de eerste vrouw die uiteindelijk geschiedenis zou schrijven door haar intrede in het Britse parlement de Amerikaanse Nancy Astor was, die uitgerekend voor de conservatieven campagne had gevoerd. De Britse *Conservative Party*, partij van de aristocratie, had zich altijd op een bijkans gevoelsmatige manier verzet tegen elke hervorming (Harrison, 1978, p.27).

De entree, op 1 december 1919, van Nancy in dit bolwerk van het patriërchaat was onverwacht en had niets van doen met de strijdbaarheid en het radicale liberalisme van Millicent Fawcett en Emmeline Pankhurst. Hoe kwam het dat uitgerekend de partij van de conservatieve Britse aristo-

cratie de grote breuk met de parlementaire traditie veroorzaakte door de eerste vrouw in het Britse Lagerhuis naar voren te schuiven? Deze vraag is niet alleen voor historici interessant, maar ze raakt ook aan het politicologische debat over de toegang van vrouwen tot het parlement en de nog immer voortdurende onevenredige vertegenwoordiging van vrouwen in het landsbestuur. Aan de hand van onderzoek naar de specifieke rol van vrouwen binnen de Britse machtselite en de persoonlijkheid van Nancy Astor betoog ik dat in het standsbewuste Engeland het kiesrecht voor vrouwen aanvankelijk niets veranderde aan het feit dat een vrouw die macht begeerde beter met de juiste partij kon trouwen.

Kiesrecht en verder?

Het belang van politieke representatie is één van de centrale onderwerpen van het feminisme als sociale beweging. Vrouwen voerden aan het begin van de twintigste eeuw campagne voor politieke erkenning met het argument dat hun invloed een einde aan sociale ongelijkheid en oorlog zou maken. Met name na 1910 betoogden zij massaal dat de georganiseerde moederliefde de natie zou verlossen van onrecht en armoede (Hoekstra, 2005, pp.133-177).

Voor veel progressieve hervormers draaide de komst van het algemeen kiesrecht echter uit op een teleurstelling; de verbetering van de wereld bleef uit. Ondanks de komst van het nieuwe vrouwelijke electoraat, waarvan men aannam dat het de zusters zou steunen, kwamen er veel minder vrouwen in het parlement dan de feministen gehoopt hadden. In 1918 werd geen enkele kiesrechtactiviste gekozen voor het Britse parlement.

In Engeland verkreeg de wet die vrouwen verkiesbaar maakte voor het Huis van Afgevaardigden en ze het actief kiesrecht schonk koninklijke goedkeuring op 21 november van dat jaar. Mannen hadden het algemeen kiesrecht verkregen, vrouwen kregen beperkt kiesrecht. De wet bepaalde dat vrouwen van dertig jaar en ouder die een gezin hadden, of meer dan vijf pond verdienden of een diploma van de universiteit bezaten naar de stembus mochten. Met dit beperkte kiesrecht werd voorkomen dat vrouwen een meerderheid van het electoraat zouden gaan vormen. Veel jonge mannen waren immers gesneuveld tijdens de eerste wereldoorlog. De vrouwen die jonger waren dan dertig, en die tijdens de oorlog het meeste werk in de fabrieken hadden verzet, werden uitgesloten. Veel feministen wilden graag de eerste vrouw in het parlement zijn, maar de verkiezingen waren al op 14 december en er was bijna geen tijd om campagne te voeren. Daarnaast waren ze in het districtenstelsel zonder lokale achterban en lidmaatschap van een politieke partij eigenlijk kansloos.

De drie grote Britse politieke partijen, *Conservative Party*, *Labour Party* en *Liberal Party*, waren terughoudend in het nomineren van vrouwen. De conservatieven dachten dat een vrouw in het parlement een democratische ontwikkeling in gang zou zetten die onvermijdelijk tot veel vrouwen

in het parlement zou leiden. Het lag voor de hand dat door het beperkte kiesrecht de conservatieven het meeste baat hadden bij de uitbreiding van het electoraat omdat door de beperking met name arbeidersvrouwen werden uitgesloten. De liberalen vreesden dat het nomineren van vrouwen stemverlies van de mannelijke achterban zou opleveren en de *Labour Party* verzette zich vooral tegen het feit dat veel *Labour* vrouwen uitgesloten waren van het stemrecht (Rover, 1967, p.208). De 17 vrouwen die uiteindelijk kandidaat werden gesteld, waren naar voren geschoven door de 'National Union of Societies of Equal Citizenship' (NUSEC) die onpartijdigheid hoog in het vaandel voerde. Ze hadden weinig kans en werden dan ook allemaal verslagen (Pugh, 2000, p.52-53).

Het is verleidelijk om Nancy Astors stap in de mannenwereld als het eerste Britse voorbeeld van de mogelijkheid tot absolute gelijkheid tussen mannen en vrouwen te beschouwen. Maar dat is een te rooskleurig beeld van de zegeningen van de democratie. Nancy kwam in het parlement via een traject dat alles behalve feministisch was. Er ontstond door het kiesrecht van vrouwen een nieuwe kansstructuur waardoor Nancy Astor haar informele rol in de Britse politieke elite kon formaliseren. In de Britse politieke cultuur hadden vrouwen traditioneel veel invloed achter de schermen. De politieke rol van deze vrouwen kreeg echter betekenis door een geheel ander discours dan dat van gelijkheid. Zij dankten hun positie binnen de machtselite aan hun afkomst en familiebanden. De vrouwen die nauwe relaties met hooggeplaatste politici onderhielden, kregen die invloed niet altijd om hun politiek inzicht. Sex en macht waren nauw verweven in een politieke cultuur die door het oude regime van de aristocratie werd bepaald en waarin minnaressen

soms vertrouwensposities genoten. Binnen die cultuur bevestigde de hoffelijkheid van mannen de ongelijkheid van vrouwen.

Die autocratische mentaliteit verklaart ook het boze commentaar van kiesrecht-activiste Ethel Smyth na het weigeren van minister-president Herbert Asquith om vrouwen het kiesrecht te verlenen: 'I think it is disgraceful that millions of women shall be trampled underfoot because of the "convictions" of an old man who notoriously can't be left alone in a room with a young girl after dinner', schreef zij in februari 1914 aan de Aartsbisschop van Canterbury (Brock & Brock, 1985, p.12). Er bestond geen twijfel over dat Asquith een man was met een romantische inslag die de druk van zijn positie probeerde te verlichten door toe te geven aan zijn zwakte voor het verleidelijke contact met jonge, mooie en slimme vrouwen. In 1912 werd hij verliefd op een vriendin van zijn dochter, de 40 jaar jongere Venetia Stanley. In een jarenlange briefwisseling deelde hij veel politieke en militaire geheimen met haar.¹ De liberaal Asquith had grote weerstand tegen de toelating van vrouwen tot de kringen van de politieke elite op basis van verkiezingen in plaats van op basis van persoonlijke relaties. De ongelijkheid van vrouwen in dit milieu vertaalde zich ook door het feit dat vrouwen nauwelijks onderwijs genoten. De echtgenote van Asquith, Margot, telde op haar vingers (Bonham Carter, 1995). De zoons van Asquith genoten de beste opleiding in Eton en Oxford, hun zusjes werden in het geheel niet opgeleid. De dochter van Asquith, Lady Violet Bonham Carter, ging niet naar school en niet naar de universiteit.

'Belonging as I do to a generation in which to educate women was considered at the best unnecessary and at the worst rather danger-

ous, I have never been inside any educational establishment for purposes of education, but only, on occasion, to give away prizes to people better educated than myself' (Bonham Carter, 1963, p.3)

Maar ondanks het gebrek aan opleiding, bestond er, in een tijd waarin er in de praktijk maar een zwakke scheiding was tussen het politieke en het sociale leven, toch veel ruimte voor vrouwen om invloed uit te oefenen op de politiek. De *political hostess* werd een belangrijk fenomeen in de negentiende eeuw, een tijd waarin de politieke partijen nog geen professionele *public relations* medewerkers in dienst hadden die het jaarlijks partijcongres organiseerden (Te Velde, 2003). De aristocratische dames waren gewend leiding te geven aan een enorm huishouden, inclusief personeel, maar het organisatietalent benodigd voor een rol als politieke gastvrouw behelsde veel meer. Deze vrouwen speelden een cruciale rol als het ging om de toegang tot politieke macht op het niveau van de staat. In de jaren zestig en zeventig werd de vanzelfsprekende machtsbasis van de aristocratie kleiner door kiesrecht hervorming en de herverdeling van de macht die daarop volgde. Na 1880 was de ondergang van de aristocratie door agrarische crises onafwendbaar en was er behoefte aan nieuw geld. In een land waarin politieke macht nauw verbonden was met bezit (van land) kon een rijke nieuwkomer met een obscure sociale achtergrond echter niet altijd worden vertrouwd. In haar historische analyse van de politieke rol van aristocratische vrouwen in de negentiende eeuw betoogt Reynolds dat de prominente *hostesses* functioneerden als katalysatoren in het onafwendbare proces van integratie van de nieuwe baronnen van de Britse industrie in de oude adel (Reynolds, 1998, p.163).

Daarnaast vestigden veel rijke Amerikaanse *socialites* zich in Engeland om een Britse Lord te trouwen. De Britse aristocratie bejegende de ‘dollarprinsesjes’ met veel wantrouwen; ze ervoeren de Amerikaanse invasie als statusverlies. Veel Amerikaanse families waren rijk en machtig geworden door hard werken en niet door het voorrecht van geboorte. Het was dan ook ironisch dat de rijke Amerikaanse elite aan het einde van de negentiende eeuw haar exclusiviteit trachtte te bezegelen door het sluiten van huwelijken met de Europese adel. In dit spanningsveld ontstond na het midden van de negentiende eeuw de sociale hegemonie van de Britse *ruling class*, de vermenging van oude adel en nieuw geld. Een van de eerste Amerikaanse vrouwen die een markante rol speelden in het Britse politieke leven was Jennie Jerome, lady Randolph Churchill, de moeder van Winston. Nancy past niet helemaal in dit patroon van omhoog trouwen in de Britse adel omdat ze uiteindelijk geen Britse Lord trouwde, maar een rijke industrieel met een Amerikaanse achtergrond (Montgomery, 1989).

Ondanks haar roem in haar eigen tijd is het beeld van Nancy Astor dat prijst uit de historiografie diffuus en summier. Men is vooral in verwarring over de schijnbare tegenstrijdigheden in haar theatrale en dominante karakter. In een reeks portretten van Britse feministen tijdens het Interbellum beschrijft de historicus Brian Harrison haar als een ‘communicator’ en een voorzichtige revolutionair met wel degelijk een hart voor het feminisme (Harrison, 1987). Verder is er weinig historiografie over de ervaringen en obstakels van Nancy, noch van de eerste vrouwen in de politiek in het algemeen. Nancy Astor ontbreekt gewoonweg in de academische geschiedenissen van de *Conservative Party* die, autocratische partij bij uitstek, aan de hand van de

biografieën van haar leiders wordt geschreven (Ramsden, 1998). Wel is er een aantal populaire biografieën vol met anekdotes, geschreven door mannen die bevriend waren met haar kinderen (Sykes, 1972; Grigg, 1980). Een wetenschappelijke biografie die haar politieke invloed analyseert, is tot nu toe niet geschreven. Binnen de feministische historiografie schittert zij door afwezigheid omdat ze niet tot de voorhoede van de kiesrechtbeweging hoorde en een analyse van de politieke rol van aristocratische vrouwen zich nu eenmaal slecht verhoudt tot het verhaal over de politisering van vrouwen en hun vooruitgang naar meer vrijheid en gelijkheid.

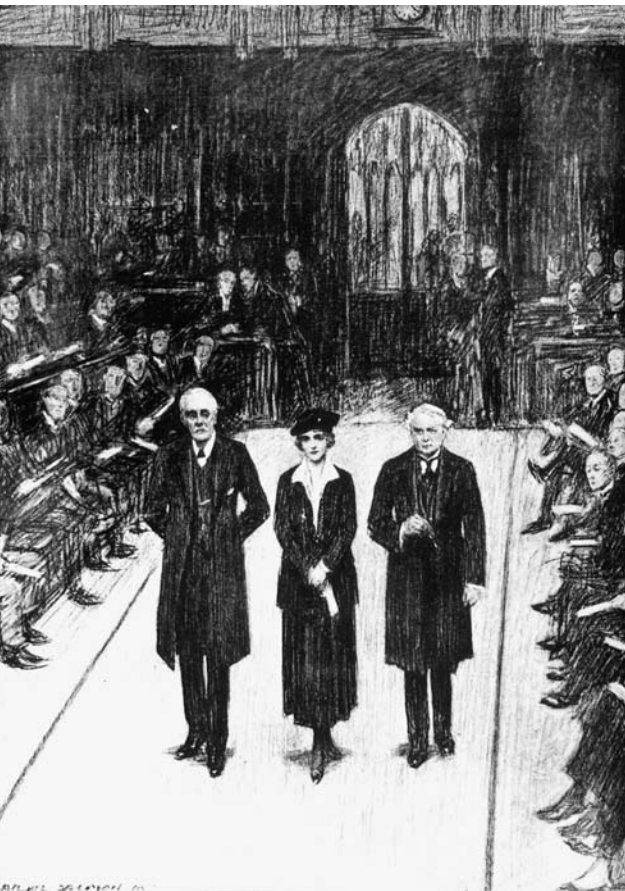
In het algemeen wordt het vraagstuk van de toegang van vrouwen tot partij en parlement vooral door politicologen geanalyseerd. Factoren zoals opleiding, selectie en rekrutering door partijen, de invloed van vrouwenorganisaties en de uitwerking van positieve actie en quota krijgen veel aandacht. Vaak wordt een breed internationaal vergelijkend perspectief gehanteerd (Van de Velde, 1994; Leyenaar, 2005). Door de brede en op algemene trends gebaseerde analyses blijft het gegeven dat het verwerven van politieke posities in essentie een strijd is om de macht tussen personen binnen de top van een politieke organisatie buiten beeld (Hoekstra, 2006). De politieke biografie balanceert daarentegen juist op het snijpunt van politicologie en geschiedenis. Algemene sociale factoren zoals afkomst, opleiding en de juiste connecties die een loopbaan in de politiek mogelijk maken worden aanschouwelijk op een individueel niveau. Vooral het vermogen van individuen om een gegeven (patriarchale) politieke cultuur naar hun hand te zetten en te vernieuwen – in weerwil van algemene trends – komt het best naar voren in de biografische casestudy.

Een aantal recente biografische en propografische studies over adellijke vrouwen in de achttiende en negentiende eeuw toont aan dat het politieke leven voor de komst van kiesrechthervorming en partijbureaucratie veel mogelijkheden bood voor aristocratische vrouwen om op basis van hun familiebanden politiek betrokken te zijn en invloed uit te oefenen, als gastvrouw maar ook als organisator van lokale verkiezingen. Hun rol kwam voort uit de dynastieke tradities van het oude regime. Die politieke rol en invloed van vrouwen kon heel groot zijn, maar werd uiteindelijk beperkt op het moment dat een vrouw onafhankelijk actie gingen voeren voor een politieke zaak. Seksuele laster werd dan veelal haar deel (Reynolds, 1998; Foreman, 1998; Cha-

lus, 2005). Die ruimte voor een politieke rol voor vrouwen in de traditionele Britse elite bleef bestaan, ook toen in de negentiende eeuw de burgerlijke vrouwenkiesrechtbeweging de aandacht afleidde van de macht achter de schermen van hertoginnen en gravinnen. De wereld waarin een belangrijke *socialite* als Nancy Astor zich bewoog aan het einde van de negentiende eeuw vertoonde veel overeenkomsten met het politieke leven van de aristocratie honderd jaar eerder (Chalus, 2005, p.11). Nancy's politieke succes was een gevolg van de taaie traditie en de invloed van de Britse aristocratie, en was in dat opzicht helemaal niet wereldschokkend.

Society

Haar invloed en positie was een bewijs van het van feit dat de moderne Britse politiek zich niet alleen ontwikkeld had langs de lijn van partijorganisatie en kiesrechthervorming. Het leven van de Britse hogere klassen draaide tot de eerste wereldoorlog om de sociale rituelen en dwingende sociale kalender van wat men *society* noemde. De feesten, (jacht)partijen en visites van deze 'kringen' waren meer dan het ledig tijdverdrijf van mensen met te veel geld en te veel tijd. Ze functioneerden ook als het informele mechanisme dat mensen met macht samenbrengt (Davidoff, 1986, p.16) en vooral ongewenste nieuwkomers buitensluit. Traditioneel vormden afkomst en familiebanden de basis van de sociale machtsstructuur. Nu werden sociaal prestigie door economische voorspoed en succes op basis van prestaties voor iedereen toegankelijk. Als gevolg daarvan werden de etiquette en de regels voor toegang aan-

Nancy Astor begeleid door Lloyd George en Balfour, krantenprent, 1919

merkelijk aangescherpt. Dat ging via een ingewikkeld systeem van visitekaartjes achterlaten en uitnodigingen (wel voor de thee maar niet voor het diner – afhankelijk van de stand van iemand). *Society* formaliseerde en vrouwen werden de organisatoren, toezichthouders en poortwachters van de Britse machtselite.

Het intensieve sociale leven van de elite met iedere avond een ander bal of diner speelde zich af in de privé-sfeer van grote landhuizen en stadsvilla's, en niet in de openbare sfeer van clubs en verenigingen, om zo beter te kunnen controleren wie erbij mocht horen en wie niet. Het was een systeem dat sociale orde produceerde in een tijd waarin industrialisatie en urbanisatie de wereld op zijn kop zetten, en was niet alleen een poging om het voorrecht van geboorte in stand te houden. Voortaan kon de elite ook ervoor kiezen de familieleden waar men niets in zag te laten vallen. In plaats daarvan ontstonden er netwerken van sociale relaties gebaseerd op pseudo-familie relaties of *kin by choice* (Davidoff, 1986, p.27).

De zeef van *society* reguleerde wie er uiteindelijk toegang had tot politieke macht. Hoe dat precies werkte was voor de buitenstaander niet geheel duidelijk. Voor de buitenlandse toeschouwer leek het alsof de recepties en ententies van de elite heel ongedwongen en heel gastvrij waren. Zo op het eerste oog onderscheidde de gasten zich niet door hoge afkomst of opvallende rijkdom en waren er geen strenge opvattingen over zeden en gewoonten. Het gesprek kenmerkte zich door een onconventionele en oppervlakkige welwillendheid. Er was echter een andere eigenschap die de leden van *society* onderscheidde van de rest. Volgens de beroemde socialiste en sociaal-wetenschapper Beatrice Webb, die zelf debuteerde

de als jong meisje in de Britse *society*, was het onderscheidende principe macht:

'But deep down in the unconscious herd instinct of the British governing class there was a test of fitness for membership of this most gigantic of all social clubs, but a test which was seldom recognised by those who applied it, still less by those to whom it was applied, *the possession of some form of power over other people*' (Webb, 1979, p.50)

Het belangrijkste voordeel van het lidmaatschap van *society*, was dat het toegang verschafte tot een uitgebreid informatienetwerk van banen, goede investeringskansen of geheime politieke beslissingen. De deelname in *society* was een beloning en tegelijkertijd de publieke erkenning dat men tot de elite behoorde (Davidoff, 1986, p.37). Wie macht heeft over anderen en wie niet, is een kwestie van perceptie en toekenning. De meest zichtbare vorm van potentiële macht was geld. Rijkdom was in een tijd waarin veel adellijke families hun familiekapitaal zagen verdwijnen door landbouwcrises, het gemakkelijkste paspoort tot *society*.²

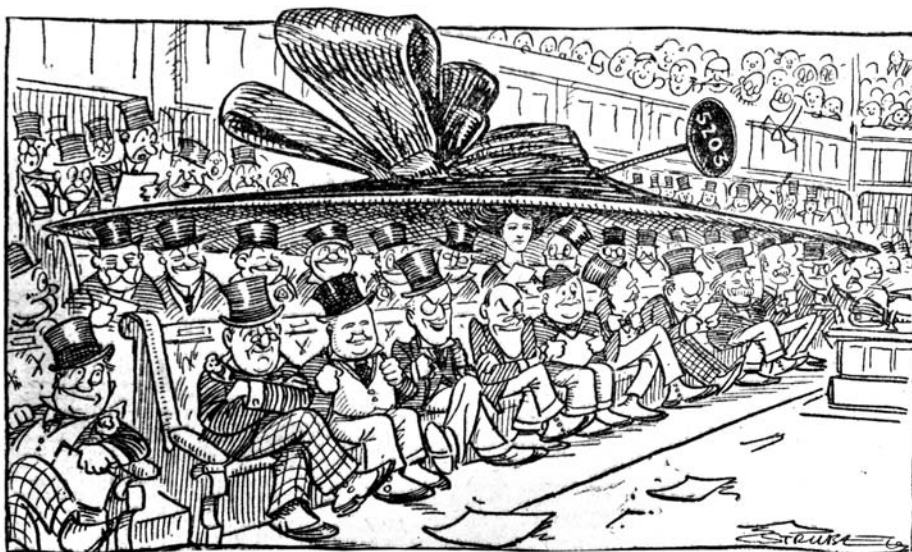
Binnen de *society* waren er verschillende kringen. Een daarvan was de politieke *high society* waarin invloedrijke, voorname families netwerken vormden rond het parlement. In wezen bestaat de politieke partij in de moderne betekenis van een organisatie waarvan de bestuurlijke en financiële basis juridisch is vastgelegd niet in Engeland. In de negentiende eeuw waren de liberale en conservatieve partij informele facties van mannen die zitting hadden in het parlement. Tot 1922 kende de *Conservative Party*, waarvan de lokale kiesverenigingen wel op nationaal niveau waren georganiseerd, geen enkele formele organisatie (McKenzie, 1954, p.57). Bij een autocratische partij

zonder democratisch bestuur draaide alles om het leiderschap van die partij en het informele proces binnen de top van die partij dat tot de benoeming van de leider leidt. De leider wordt niet gekozen maar als het ware ontwikkeld. De partijleider is oppermachtig, hij controleert de propaganda en de financiële middelen, en heeft de exclusieve verantwoordelijkheid voor het partijprogramma. Die macht bestaat alleen bij de gratie van zijn politieke volgelingen in het parlement. De ideale leider was natuurlijk per definitie een man en percepties van 'mannelijke' eigenschappen zoals moed, standvastigheid en koele zelfbeheersing bepaalden het selectieproces.

In dat proces hadden vrouwen echter ook een duidelijke stem. De macht van de leider berustte niet alleen op de legitimatie van zijn (bijna) gelijken, maar ook op goedkeuring van hun echtgenotes. Bij gebrek aan partijbureaucratie waren de echtgenotes van vooraanstaande politici sinds het midden van de negentiende eeuw de smeerolie van het politieke proces en in het ontstaan van een parlementaire cultuur die zich deels buiten de muren van Westminster

voltrok. De organisatie van politieke bijeenkomsten in de besloten privacy van een mooi landhuis in de buurt van Londen was geen kleinigheid. Er moesten gastenlijsten worden gemaakt, tafelschikkingen, het personeel moest worden aangestuurd en het diner moest worden samengesteld. Vanuit deze positie konden echtgenotes veel invloed uitoefenen door de tafelschikking, maar ook door zich actief te bemoeien met politieke kwesties. De standaard voor deze sleutelpositie in het politieke leven was Lady Emily Palmerston, de echtgenote van de liberale premier Palmerston.

Het is lastig om een onderscheid te maken tussen de echtgenotes van politici die ook een sociale rol in de organisatie van het politieke leven hadden en de echte, prominente en invloedrijke *hostesses*. Wat echter alle invloedrijke Victoriaanse *hostesses* met elkaar gemeen hadden, was dat hun eigen sociale afkomst ten opzichte van de Britse aristocratie excentriek was. Zo was Lady Palmerston een *nouveau riche*, was Lady Holland gescheiden en deed Lady Molesworth haar best om te verbergen dat ze een tijdje de kost had verdiend als zange-

"THE NEW MEMBER", Spotprent, 1919

res. Lady Waldegrave had vier echtgenoten achter de rug en haar ouders waren joodse acteurs. De aanzienlijke invloed die deze vrouwen genoten, was geheel afhankelijk van de positie van hun man (Reynolds, 1998, p.158). De discrete rol van *hostess* was voor hen de kans om zich te vestigen in de hoogste kringen en verklaarde wellicht ook hun enthousiasme. Hun sociale afstand bepaalde de intieme rol die zij hadden in het centrum van de macht. Het was vooral de diversiteit van hun connecties en het vermogen te communiceren met mensen die fundamenteel van elkaar verschilden door afkomst of beroep, dat deze vrouwen zeer geschikt maakte om nieuwkomers en de oude aristocratie te integreren. Het loonde blijkbaar om een *outsider* te zijn om iets te bereiken. Nancy paste in dit patroon.

De leden van de politieke top waren via hun familie- en vriendennetwerken met elkaar verbonden. Zo was Arthur Balfour de neef van zijn voorganger, Lord Salisbury. Salisbury was de meest succesvolle leider van de conservatieven en meer dan 13 jaar premier in de periode 1882-1902. Arthur Balfour was een intellectueel en een autocraat: hij ondervond veel oppositie van partijgenoten die zich keerden tegen de traditionele macht van de aristocratie binnen de partij (McKenzie, 1954, p.68). Balfour was bevriend met Margot Asquith (*Liberal Party*), Beatrice Webb (*Fabian Society*) en Nancy Astor, alle drie bekende politieke *hostesses* in het begin van de twintigste eeuw. Van deze drie dames, die alle drie het spel om de macht bepaald niet schuwden, zou alleen Nancy erin slagen een echte positie in de politiek krijgen. Via de zetel van haar man, maar ook vooral met de zegen van Arthur Balfour. Arthur was zeker gecharmeerd van haar, getuige de pseudo-romantische briefjes die hij haar stuurde als hij Cliveden, het landhuis van

de Astors, bezocht (Sykes, 1972, p.113). De vrouwen waren op hun beurt dol op Arthur Balfour. Dat Margot Asquith haar rol als poortwachter van de machtselite op eens erg serieus opvatte, blijkt uit een brief die zij wellicht in een vlaag van miskennis (ze was blijkbaar ergens niet voor uitgenodigd), jaloezie (op de aandacht van Balfour voor Nancy Astor) en politieke rivaliteit in 1912 aan haar 15 jaar jongere protégée Nancy Astor schreef. Ze beweerde daarin dat Nancy nooit de 'social grandeur' zou bezitten om over belangrijke politieke kwesties op niveau te kunnen debatteren omdat ze haar politieke opponenten van de *Liberal Party* uitsloot:

'I will say one *thing* to you (as a much older & far wider-ranged woman than you by education & inclination can ever be). You will never be a leader in any society or have authority, influence or first-rate society if you exclude your political opponents or have not the intellectual temper or social grandeur to be able to argue on big political points. [...] but what you will never have is the companionship of fine free talk – brilliant arguments – from every political point of view – of your present not only famous but agreeable witty political opponents and your own party friends! All my life I've met both sides. Arthur Balfour said that he and I who were life and creators of 'The Souls' brought this mixture of the very *best* and cream of both sides into Vogue and that society was never so amusing as it was then as there are no wonderful young men and women coming on – (Men who have all governed the World even the densest of them Minto was Viceroy!).' (Sykes, 1972, pp.134-135)

Margot vond dat een goede *hostess* bereid moest zijn om politieke diversiteit te organiseren.

Lady Nancy Astor

Nancy Langhorne (1879-1964) werd geboren in Virginia. De familie van Nancy, was na de Amerikaanse Burgeroorlog rijk geworden door de spoorwegonderneming van haar vader. Begin 1900, na een dramatisch huwelijk met een alcoholist en de dood van haar moeder, kwam de jonge Nancy samen met haar zootje afleiding zoeken in Engeland, waar zij deelnam aan het jachtseizoen en het leven van feesten en partijen van de Londense *society*. Zo leerde ze Herbert Asquith, de liberale minister-president van Engeland en zijn veel jongere vrouw Margot kennen, met wie zij, niet geheel toevallig, aanvankelijk een vriendschap onderhield. Ze trouwde in 1906 met Waldorf Astor, die zij op de boot naar Engeland had ontmoet. De Astor familie waren rijke emigranten uit Amerika. William Waldorf Astor, de Amerikaanse erfgenaam van een enorm familievermogen, had zich in 1889 uit politieke frustratie in Engeland gevestigd. Zijn zoon Waldorf Astor werd opgeleid aan de instellingen van de Britse elite, Eton en Oxford. De enorme rijkdom van deze familie was een vrijkaartje voor toegang tot de Britse adel, wier eigen financiële machtsbasis in die tijd al ernstig in verval was. Om zichzelf overeind te houden, deed men niet moeilijk over het verheffen van rijke nieuwkomers in de adelstand. Zo kon Astor senior in 1916 een titel accepteren, een kroon op zijn conservatieve autocratische visie, en werd hij Lord in het Britse Hogerhuis (Sykes, 1972, p.193-194).

Nancy Astor was mooi, begaafd en ambitieus. Vanaf het begin van haar huwelijk met Waldorf had zij haar zinnen gezet op een toonaangevende rol als gastvrouw van de politieke elite. Nancy was allesbehalve geneigd tot verwende verveling. Ze hield van actie en welk terrein kon meer op-

winding verschaffen dan het domein waar macht werkelijk verschil maakte. Hun grote landhuis Cliveden, net buiten Londen, werd een centrum voor elitair vermaak, een plek waar de belangrijkste en meeste interessante mensen van het land elkaar ontmoetten. Haar man Waldorf was eveneens gebeten op een invloedrijke positie. De politieke onderneming van de Astors was vooral het gezamenlijk waagstuk van twee ambitieuze partners met een sterke wil. In haar (ongepubliceerde) memoires schreef Nancy in 1951 dat het doel was dat Waldorf naar het parlement zou gaan en een carrière als staatsman zou nastreven. Dit perspectief werd op initiatief van Nancy met hun goede vrienden Arthur Balfour en Lord Curzon besproken, beide eminente leden van de *Conservative Party*. Arthur Balfour was premier in de periode 1902-1905. George Curzon leidde de oppositie tegen het vrouwenkiesrecht in het Hogerhuis. Over hun keuze voor het lidmaatschap van de Conservatieve Partij schreef Nancy dat Waldorf in zijn hart een liberaal was maar dat hij het conservatieve partijprogramma beter vond. Wellicht waren door hun geld en hun connecties hun kansen op electoraal succes bij de Conservatieven groter. Haar vriend, de beroemde toneelschrijver en socialist Bernard Shaw, zei over Nancy's conservatieve politieke overtuiging 'she lies where she was dropped'. Daarmee doelde hij op de overwegend conservatieve kringen waarin de Waldorfs nu eenmaal verkeerden (Wearing, 2005, p.xv).

Het duurde nog tot 1910 voordat Waldorf de lokale verkiezingen won voor de conservatieve kiesvereniging in Plymouth. Waldorf en Nancy hadden zich in 1908 vol overtuiging op het campagnevoeren geworpen in het district dat hen was toegewezen. Ze kochten een huis in Plymouth om de lokale elite te ontvangen en Nancy ging per-

soonlijk de deuren langs om kiezers voor haar man te werven. Zo ontwikkelden ze een speciale band met hun achterban in de stad waar ze verder vreemden waren. Die relatie was vooral het resultaat van Nancy's buitengewone communicatieve vermogens. In een ongepubliceerde autobiografische schets van haar leven vertelt ze hoe ze op bezoek ging bij ontelbare huishoudens en hoe door haar eigen informele, Amerikaanse manier om de mensen aan te spreken elke afstand, veroorzaakt door haar sociale positie, als sneeuw voor de zon verdween:

'I used to say to the lady of the house when she opened the door to me, "I am Mrs. Astor. My husband is standing for Parliament. Will you vote for him?" Mostly they were eager to hear what we had to say. Mostly they listened intelligently. [...] All through my life I have found that if you go out to people in friendly spirit, that is how they will receive and listen to you. The trouble with so many English people is that they cannot, however hard they try, be quite natural with other people. It is difficult for them not be a little patronizing I don't know why that is' (Sykes, 1972, p.126)

Nancy mocht dan informeel en toegankelijk zijn, maar haar status en persoonlijkheid maakten het waarschijnlijk dat men niet de deur voor haar neus dicht durfde te gooien.

Waldorf toonde zich al spoedig een getalenteerd politicus en werd een opvallend, gewaardeerd maar ook controversieel lid van de Conservatieve Partij. Hij kocht het gerespecteerde dagblad *The Observer* en verwierf daarmee toegang tot de pers. Op de vleugels van de macht en het prestige van haar man, floreerde Nancy als *hostess* van Englands elite dankzij haar sociaal charisma. Ze werd de rivale van de konin-

gin van de *Tories*, Lady Londonderry; een strijd die ze won door het organiseren van feesten en partijen op Cliveden met allerlei intrigerende gasten die niet tot het politieke establishment behoorden. De uitbundige aristocratische stijl van Nancy Astor was zeker niet de vanzelfsprekende presentatie van de klasse die van oudsher de orders uitdeelde. Integendeel, het was het teken des ondersheids van degenen die er ook graag bij willen horen. Haar presentatie was niet altijd in overstemming met de *stiff upperlip* en de beheerste afstandelijkheid van de Britse aristocratie. Zo had ze een heel leger lakeien in dienst, die in livree en met gepoederd kapsel haar rijkdom luister bij zetten en de gasten bedienden bij het diner. Ondanks die voorliefde voor de pracht en praal van de aristocratie had ze weerstand tegen conventie. De koningin van Cliveden weigerde zich te conformeren aan de sociale regels van de hogere klassen voor wie 'goede' manieren het wapen waren om zich te onderscheiden van degenen van mindere afkomst. Ze kauwde op kauwgom en als ze het een beetje koud had in Cliveden tilde ze haar rokken op om zich te warmen bij de open haard (Harrison, 1987, p.80). Haar provocerende, extraverte stijl werd volgens huisvriend Bernard Shaw in toom gehouden door het feit dat ze geheelonthouder was met een strenge, religieuze overtuiging. In 1941 schreef de socialist en satiricus van het Britse *establishment* aan de schrijver Upton Sinclair:

'Her hospitality is utterly indiscriminate as far as class and party is concerned; only you must be 'good' or you shant darken her doors. She won't give you a strong drink, as she is a bigoted teetotaller. She is a Christian Scientist, and though she is as fiercely Protestant as if she was a Belfast lady instead of a Virginian aborigine, she eschews the Church

of England [...] I refused all her invitations until I happened to meet her in person at a London party. In ten minutes we were as thick as thieves; and that is what will happen to you if you come to England and make her acquaintance.' (Wearing, 2005, p.xv)

Nancy's succes was voor een groot deel te danken aan haar gastvrijheid en sociale vermogen om interessante mensen aan zich te binden en zo een verblijf op Cliveden tot een vrolijke, onderhoudende en ongedwongen ervaring te maken binnen de kringen van de Britse elite. Maar het was niet alleen *human interest* dat haar dreef; Nancy was vooral gek op macht en in wezen een *controlfreak* die niet tolereerde dat ze niet zelf het middelpunt was van haar zelfgekozen publiek of de nummer één was in het leven van haar mannelijke vrienden. Ze was niet alleen bezig ten opzichte van anderen, maar wilde ook macht over haar eigen lichaam uitoefenen. Daarom was ze een aanhanger van 'Christian Science' een stroming die er van uitgaat dat een gezond, gelovig intellect tot een gezond lichaam leidt en zich daarom tegen medische behandeling en medicijngebruik keert. Die heerszucht verklaart ook de ogenschijnlijke tegenstrijdigheden in haar karakter: van gastvrij tot rigide, van invoelend en liefdadig tot ronduit wreed wanneer ze geconfronteerd werd met een zwakkere persoon voor wie ze geen respect op kon brengen. Ze had het vermogen om zowel sociaal als ook calculerend te opereren (Sykes, 1972, p.616-617).

Nancy werd al snel het middelpunt van de Britse machtselite en Cliveden het centrum van het politieke leven. In haar gastenboek stonden de handtekeningen van de *rich and famous*, inclusief Koning Edward VII en Koningin Mary. Volgens de beroemde ambtenaar en frequente gast Thomas Jones had ze ook wel succes kun-

nen hebben als musical ster of als generaal van het Leger des Heils, als ze geen carrière in de politiek had gemaakt. Jones was lid van het secretariaat van het oorlogskabinet van premier Lloyd George. In zijn dagboek geeft hij een veelzeggende schets van Cliveden als centrum van macht en vermaak op het hoogste niveau:

'Lord Astor was there – modest, selfless, wise, prompting quietly in the wings rather than acting on the stage, guiding discussion after dinner with a more orderly and judicial, less original, mind than that of her ladyship. If her voice was full of power and wealth, his suggested peace and security. The talk was inexhaustibly political. Several junior Ministers were always present, some of whom were destined for high office. It is impossible to find any precise or consistent principle which decided the selection of the guests. No doubt Lord and Lady Astor exercised an intuitive discrimination in mixing their parties and in seating them at luncheon and dinner; antipathies were not allowed to clash; Neville Chamberlain and Anthony Eden enjoyed separate week-ends.' (Jones, 1954, pp.xxxiv-xxxvii)

Nancy had uitstraling maar hield ook van aandacht: het theater van de politiek was een passend podium voor haar ambitie (vergelijk Te Velde, 2003). Vooralsnog moest zij het echter doen met een plaats in de coulissen.

Op 18 oktober 1919 overleed de schoonvader van Nancy Astor. De droom van Waldorf om minister te worden werd wreed verstoord. Op dezelfde dag kwam het gerucht in de pers dat in de lokale verkiezing die nodig was, nu de oude Astor dood was en zijn zoon verplicht was hem op te volgen in het Hogerhuis, de nieuwbakken gravin zich kandidaat zou stellen.

Of dit persbericht de Astors op een idee bracht of dat dit het resultaat van geniale manipulatie van de media was, zullen we nooit weten. In elk geval moesten Nancy en haar echtgenoot heel snel een belangrijke beslissing nemen om de Plymouth zetel voor de Conservatieven veilig te stellen. Nancy's electorale kracht berustte op haar vermogen om de kloof tussen de klassen te slechten en maakten haar in 1919 een ideale kandidaat voor de conservatieven, die bij elke kiesrecht hervorming vreesden voor de stem des volks, om de gewone man en nu ook de beter gesitueerde vrouw voor zich te winnen. Op vrijdag 24 oktober vroeg de Conservatieve kiesvereniging van Plymouth Nancy officieel zich kandidaat te stellen voor de *Conservative Party*. Op zondag 26 oktober accepteerde Nancy de uitnodiging. Het was voorpagina nieuws in de Britse Pers: 'Peer's Wife Enters to Fight Against Workers of Plymouth'.

De groeiende populariteit van de *Labour Party* en anti-feminisme tekenden het verzet tegen Nancy's kandidatuur. De campagne van Nancy Astor voor een zetel in het Britse Parlement is in detail beschreven door Sykes aan de hand van de vele krantenknipsels in haar archief. Het volgende is hieraan ontleend. Op 3 november hield ze haar eerste toespraak voor de Conservatieve kiesvereniging. Nancy was in zeker opzicht geen goede spreekster. Ze dwaalde vaak zover af van haar betoog dat ze de draad volledig kwijt raakte. Maar ondanks haar gebrek aan discipline op dit punt, was ze in staat de juiste toon treffen voor een publiek dat haar, of als vrouw, of als steenrijke gravin wantrouwde:

'I have heard it said that a woman who has got children shouldn't go into the House of Commons. She ought to be home looking after her children. That is true, but I

feel someone ought to be looking after the more unfortunate children. My children are among the fortunate ones, and it is that that steels me to go to the House of Commons to fight the fight, not only of the men but of the women and children of England'. (Sykes, 1972, pp.208-239)

Door haar positie als invloedrijke *hostess* was het in 1919 voor Nancy Astor gemakkelijk om de plaats van haar man in het parlement in te nemen. Ze had de juiste connecties en het belang van dat netwerk woog zwaarder dan haar sekse. Haar positie in de Britse *society* maakte haar een potentieel machtig parlementslid. Het politieke burgerschap was voor Nancy, getrouwd met een van de rijkste mannen van Engeland en persoonlijk bevriend met de Britse politieke top, geen voorwaarde om haar invloed te doen gelden. Er was niets burgerlijks aan Nancy; met haar aristocratische extravagantie was ze een echte publiekstrekker. Om over haar klasse geen enkele twijfel te zaaien, voerde ze in 1919 campagne in Plymouth in een open rijtuig van waaruit ze de kiezers toesprak. Haar koetsier, Churchward, zag eruit alsof hij zo uit een roman van Dickens was weggegaan. Hij had een rozet zo groot als een soepbord op zijn livrei (Harrison, 1987, p.81). Haar nadeel werd zo een voordeel. De sociale betrokkenheid van de gravin als moeder der natie was echter oprecht, zoals verderop nog zal blijken. Met al haar personeel kon zij het zich permitteren om haar kinderen achter te laten en een politieke carrière in Londen te beginnen.

Een feministe in vermomming

Op maandag 1 december 1919 arriveerde de nieuwbakken gravin Nancy Astor, eenvoudig gekleed in een zwarte jurk met een wit-

te bloes en een zwart hoedje in het Britse parlement. Haar overwinning ging volgens haar eigen publieke verklaring gepaard met een soort schuldgevoel, dat uitgerekend zij die nooit fysiek had geleden voor de strijd voor het vrouwenkiesrecht, nu de eer ging opstrijken. Ze vond eigenlijk dat het eerste vrouwelijke lid van het parlement iemand als Milicent Fawcett of Emmeline Pankhurst had moeten zijn (Sykes, 1972, p.219). Hoewel er geen reden is om aan de oprechtheid van Nancy's dankbaarheid ten opzichte van de Britse vrouwenkiesrechtbeweging te twijfelen, is het wel de vraag of ze nu echt vond dat bourgeois dames zoals Fawcett of Pankhurst nu meteen de macht toekwam in plaats van haar zelf, gravin en representant van de Britse machtselite. In 1919 waren Fawcett en Pankhurst zeventig en eenenzestig en dus behoorlijk op leeftijd. Nancy was veertig en in de kracht van haar leven. Voor de brede acceptatie van het politiek burgerschap van vrouwen was het waarschijnlijk zelfs beter dat Nancy Astor niet gelieerd was aan een feministische organisatie maar een gerespecteerd lid was van de partij die de hoeder was van traditie en zich jarenlang van een anti-feministisch standpunt had bediend. Ze werd naar voren begeleid om haar eed af te leggen door premier Lloyd George en partijgenoot Arthur Balfour.

Haar sobere verschijning had niet alleen te maken met het feit dat ze als aristocrate de afstand tot het volk en belangrijk deel van haar achterban niet nodeloos wilde uitvergroten door in zijde en veren aan te treden. Haar sobere verschijning duidde vooral op haar bewustzijn van haar historische overschrijding van de traditionele rol en plaats van de vrouw. Ze maakte inbreuk op een symbolische orde die in alle opzichten mannelijk was. Het parlement was een 'gendered' instituut waar alle regels en ge-

bruiken waren toegesneden op het insluiten van mannen en het uitsluiten van vrouwen. Toen Nancy als eerste vrouw in het parlement kwam, kwam haar talent om op alles een antwoord te hebben en haar gevoel voor humor haar heel goed van pas. Ze werd vaak geïnterrupteerd wanneer ze de bescherming van vrouwen en kinderen aan de orde stelde (Harrison, 1987, p.97). Sommige leden hadden een enorme weerstand tegen haar aanwezigheid. Daarnaast heerste er vlak na de oorlog niet echt een politiek klimaat voor het instellen van dure sociale voorzieningen. De Britse regering was vooral begaan met de herstelbetalingen van Duitsland. Haar vriend en vijand Winston Churchill was gecharmeerd van haar wilskracht, maar ondersteunde haar aanwezigheid in het parlement niet. Toen ze hem uitdaagde om uit te leggen waarom hij haar negeerde in het parlement, antwoordde hij dat hij het binnendringen van een vrouw in het parlement net zo gênant vond als wanneer ze zijn badkamer zou binnenvallen en hij slechts een spons had om zich te verdedigen. 'Nonsense, Winston', antwoordde Nancy, 'You're not good-looking enough to have fears of this sort' (Brookes, 1967, p.22). Nancy bleef tot 1945 lid van het Lagerhuis.

De glamour van de persona van Nancy Astor kon misleidend zijn. Haar uitstraling ondersteunde een stevig politiek instinct, het wellicht onverwachte vermogen om informeel en tactisch achter de schermen te opereren en een feminisme dat in wezen niet veel afweek van de opvattingen van Emmeline Pankhurst en Milicent Fawcett. Haar feminisme was in wezen behoudend en vooral moreel en ze hoopte, net als Fawcett en Pankhurst, dat het vrouwelijke electoraat vooral een golf van morele hervorming teweeg zou brengen. Geheel in de lijn met haar ervaring als *hostess* van de politieke elite organiseerde ze maandelijks bij-

eenkomsten in haar huis in Londen zodat feministen mannelijke politici konden ontmoeten en mannelijke politici hun angst voor vrouwen konden overwinnen (Pugh, 2000, p. 70). Ze onderhield nauwe banden met de gematigde feministes van de NUSEC die ook haar secretaresses leverden. Nancy bracht veel vrouwenkwesties ter sprake in het parlement. Dit waren in wezen kwesties die pasten bij het 'verzorgingsstaat-feminisme' van het interbellum. Het ging vooral over onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg en uitkeringen. In 1923 hield ze een lange toespraak over het belang van pensioenen voor weduwen. Ze was ook enthousiast over kleuterscholen. Ze hield het midden tussen de Victoriaanse hervormer en de moderne pleitbezorger van de verzorgingsstaat. Haar politieke optreden was in overeenstemming met de traditionele rollen die aristocratische vrouwen vervulden: het moederschap, morele hervorming en liefdadigheidswerk, en gastvrouw zijn voor de politieke elite. Nancy vond in wezen dat vrouwen niet moesten werken maar thuis hoorden bij de kinderen (Harrison, 1987, p.79). Haar feminisme bleek vooral uit het feit dat ze zich vanaf het moment dat ze in het Lagerhuis zat een voorstander van algemeen kiesrecht toonde. Toen deze kwestie in de jaren twintig op de agenda kwam, hield Nancy feministische actievoerders tegen, omdat ze bang was dat boze vrouwen bij de hekken van Westminster de voorkeur van de conservatieve premier Baldwin voor beperkt kiesrecht zou versterken. In plaats daarvan bewerkte ze het Baldwin-kabinet achter de schermen om het algemeen kiesrecht in te voeren (Harrison, 1987, pp.73-75).

In 1964 vergeleek de voormalig leider van de *Labour Party*, Clement Attlee, in de

Britse krant *The Observer* Nancy's talent voor manipulatie met dat van Elizabeth I: een scherpe tong op het ene, een warm hart op het andere moment, klagen en snikken om haar zin te krijgen en dat allemaal terwijl ze je geen moment uit het oog verloor (Harrison, 1987, p.78). In de vroegmoderne tijd waren er, behalve door dwang door geweld, weinig andere manieren om je zin te krijgen. Vrouwelijkheid, toen en nu, is per definitie een probleem op die plaatsen in de samenleving waar het patriërchaat nog altijd heerst. De vrouwelijkheid van Nancy, mooi dun en een echte *dramaqueen*, zal er toe bij hebben gedragen dat veel mannen in

Nancy en Waldorf in Zwitserland

het parlement haar inhoudelijk niet serieus namen. Vooral de mannen van de *Labour Party* zullen Nancy's optreden in het parlement met weerzin hebben waargenomen als het vragen om aandacht van een verveelde vrouw met te veel geld. Aan de andere kant had ze veel meer macht dan veel van haar middelmatige mannelijke collega's op de groene bankjes. Met haar schoonheid, charme en haar vermogen relaties te leggen, had ze veel invloed in de conservatieve partij en kon ze mannen naar haar hand zetten. Nancy was eerder de uitzondering die de parlementaire regels bevestigde dan de revolutionair die de traditionele regel verpestte (vergelijk Te Velde, 2006).

In 1921 hield Nancy Astor op het partijcongres van de *Conservative Party* een pleidooi voor het aannemen van een resolutie die de kandidaatstelling van vrouwen voor de algemene verkiezingen mogelijk zou maken:

'I have to try to represent the whole of the women in the country (a voice from the conference, 'Why?') because there is a woman's point of view to everything, and I must have more women to help to put that point of view forward. Don't be frightened of us (a voice, 'We are'). I know you are. There is something wrong and your conscience hurts you, that is why you are frightened.' (McKenzie, 1954, p.277)

De resolutie werd aangenomen. Dat was de macht van Nancy, de overwinning van de vrouwenkiesrechtbeweging, maar vooral de bevestiging van een pleit dat allang elders in de samenleving was beslecht.

Conclusie

De Conservatieven hielden veel langer dan andere Britse partijen vast aan de menge-

ling van vriendschaps-, familiebanden en sociale activiteiten als selectiemechanisme voor politieke- en overheidsfuncties namens de partij. Dat was het geluk van Nancy Astor. Net als in agnatisch-monarchistische systemen is ook in de parlementaire politiek gender verweven met coalities, relaties en vooral geld. De politieke loopbaan van Nancy illustreert hoe bepalend (familie) connecties waren voor de weg naar de top van de partij. De implicatie van dit mechanisme is in een politieke cultuur die in toenemende mate op partijpolitiek berustte tweeledig. Vrouwen waren wel op hoog niveau betrokken bij die partijen, maar een vrouwelijke rol van betekenis achter de schermen was het voorrecht van de enkeling. Het bleef ook na de introductie van het vrouwenkiesrecht onveranderd moeilijk via democratische procedures een zelfstandige positie te verwerven. Nancy's rolverwisseling met haar man was vooral het gevolg van het taaie privilege van de elite; het bevestigde dat stand belangrijker werd geacht dan sekse. Voor de hervorming van het kiesrecht had Waldorf Astor, toen zijn politieke carrière werd gefnuikt door zijn titel, misschien gewacht tot zijn zoon volwassen was of had hij zijn geld gezet op een jonge mannelijke beschermeling. Nu, na de kiesrecht hervorming, kon hij Nancy als vervanger opvoeren.

Het aanzien en het geld van de Astors bepaalde Nancy's kandidatuur. De uitstervende traditie van de *old order*, waarin aristocratische *hostesses* een aanzienlijke rol hadden in de sociale organisatie van overeenstemming en gelijkgezindheid tussen mensen met verschillend temperament en uiteenlopende belangen, maakte voor Nancy Astor de weg naar Westminster vrij. Conservatieve mannen waren wel gewend aan vrouwen met een politieke mening. Men zou kunnen beweren dat ze met

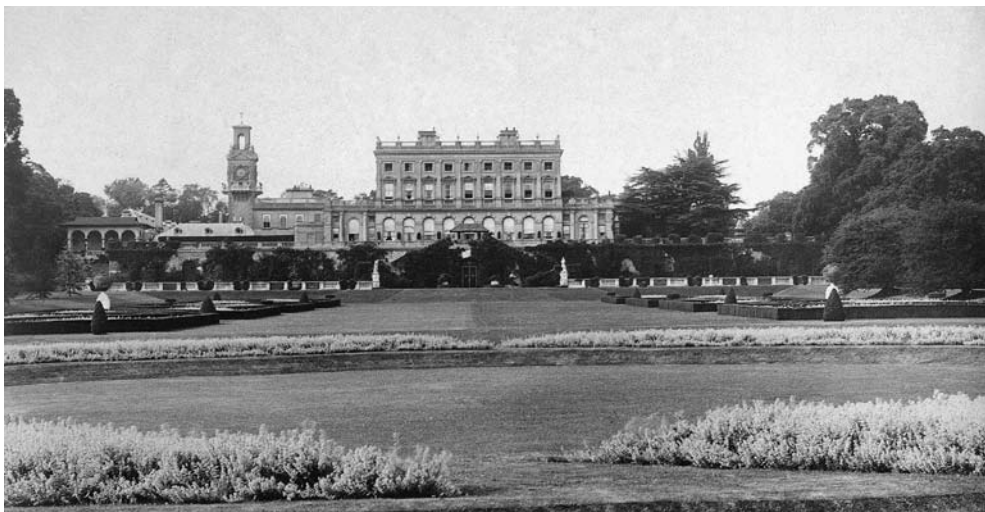
haar gevatte opmerkingen en frequente interrupties haar rol als *hostess* die de politieke elite vermaakt gewoon voortzette in het parlement. Nancy's verschijning in het parlement was de aankondiging van een nieuwe tijd maar ook de zwanenzang van de aristocratie.

Nancy Astor had een voorliefde voor de macht en de cultuur van de Britse aristocratie. Nancy stapte als 'Viscountess Astor' het Britse parlement binnen. Die titel en haar succesvolle intergratie in de Britse machtselite pasten bij de opvatting van het Amerikaanse nationale geloof in de gelijkheid van kansen. In een samenleving waarin geboorte niet langer stand bepaalt, worden afgunst en statuscompetitie belangrijke drijfveren om hogerop te komen. Als Amerikaanse was ze relatief ongevoelig voor de sociale codes van de Britse oude orde. Zij was in staat en bereid om als *outsider* te functioneren in een partijcultuur waarin vrouwen wel een zekere rol hadden (dit gold ook voor de *Liberal Party*) maar die voor veel vrouwen in het tijdperk van emancipatie op zijn minst ongemakkelijk was geworden. Margot Asquith bevond zich in het kamp van degenen die tegen het vrouwen-

kiesrecht waren. Dit zei iets over haar politieke overtuiging en haar instinctieve weerstand om haar eigen privilege prijs te geven. Het was de legitimatie van haar politieke rol als vrouw van de liberale premier, die tegen het vrouwenkiesrecht was, en een verklaring van haar trouw aan hem. De meeste mannen die deel uit maakten van de politieke elite van Engeland waren dominant en autocratisch en van hun vrouwen verlangden ze dat ze hen steunden.

Nancy Astor trouwde echter met de juiste partij. Zonder Nancy's sociaal charisma en verlangen naar macht was Cliveden nooit het politieke centrum geworden waarvan Waldorf droomde. Nancy kreeg alle ruimte, maar vooral omdat Waldorf politiek voortijdig uitgespeeld was. Vrouwen hadden achter de schermen zeker macht en invloed, zij het dat ook na 1919 in een autocratische partijcultuur die politieke rol vooral sociaal was en begrensd door noties over waar vrouwen wel over mochten praten (sociale kwesties) en waarover niet, en hoe ze zich behoorden te gedragen. David Cannadine schrijft in *The Rise and Fall of the British Aristocracy* (1990, p.7) dat macht, status, rijkdom en klassenbewust-

Cliveden, architectuur van de macht

zijn in dit tijdperk bij uitstek mannelijke eigenschappen en voorrechten waren en dat er daarom geen vrouwen in zijn studie voorkomen. Het verhaal van Nancy Astor bewijst dat het eerste deel van deze constatering onwaar is. Uiteindelijk stapte de spreekwoordelijke *grand dame* uit de coulissen van het parlementaire theater van de politiek en claimde de rol die ze verdiende.

Noten

1. De brieven zijn bewaard gebleven en gepubliceerd (Brock & Brock (eds.), 1985).
2. De klassieke analyse van de ondergang van de Britse adel is David Cannadine, *The Rise and Fall of the British Aristocracy* (1990).

Literatuur

- Bonham Carter, M. (ed.). (1995). *The Autobiography of Margot Asquith*. Londen: Weidenfeld & Nicolson.
- Bonham Carter, V. (1963). *The Impact of personality in politics. Lecture*. Oxford: Oxford University Press.
- Brock, M. & E. Brock (eds.). (1985). *H.H. Asquith. Letters to Venetia Stanley*. Oxford: Oxford University Press.
- Brookes, P. (1967). *Women at Westminster. An account of women in the British Parliament 1918-1966*. Londen: P.Davies.
- Cannadine, D. (1990). *The decline and fall of the British aristocracy*. New Haven: Yale University Press.
- Chalus, E. (2005). *Elite women in English political life c. 1754-1790*. Oxford: Oxford University Press.
- Davidoff, L. (1986). *The best circles. Society etiquette and the season*. Londen: The Cresset Library.
- Foreman, A. (1998). *Georgiana: Duchess of Devonshire*. New York: Random House.
- Grigg, J. (1980). *Nancy Astor. Portrait of a pioneer*. Londen: Sidgwick & Jackson.
- Harrison, B. (1978). *Separate spheres. The opposition to women's suffrage in Britain*. Londen: Croon Helm.
- Harrison, B. (1987). *Prudent revolutionaries. Portraits of British feminists between the wars*. Oxford: Clarendon Press.
- Hoekstra, H. (2006). Verlangen naar macht. Henriëtte Kuyper en de opvolging van haar vader, *Tijdschrift voor geschiedenis* 119 (3), pp. 348-361.
- Hoekstra, H. (2005). *Het hart van de natie. Morele verontwaardiging en politieke verandering in Nederland 1870-1919*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Jones, T. (1954). *A diary with letters 1931-1950*. London: Oxford University Press.
- Leyenaar, M. (2004). *Political empowerment of women*. Leiden: Nijhoff.
- McKenzie, R.T. (1954). *British political parties. The distribution of power within the Conservative and Labour parties*. Londen: William Heinemann.
- Montgomery, M.E. (1989). *'Gilded prostitution'. Status, money and transatlantic marriages, 1870-1914*. Londen: Routledge.
- Pugh, M. (2000). *Women and the women's movement in Britain, 1914-1919*. London: Macmillan.
- Reynolds, K.D. (1998). *Aristocratic women and political society in Victorian Britain*. Oxford: Clarendon Press.
- Ramsden, J. (1998). *An appetite for power. A history of the Conservative Party since 1830*. Londen: Harper Collins.
- Rover, C. (1967). *Women's suffrage and party politics in Britain 1866-1914*. Londen: Routledge.
- Sykes, C. (1972). *Nancy. The Life of Lady Astor*. New York: Harper & Row.
- Velde, H. van de (1994). *Vrouwen van de partij. De integratie van vrouwen in politieke partijen in Nederland, 1919-1990*. Leiden: DSWO Press.
- Velde, H. te (2003). *Het theater van de politiek. Rede*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- Velde, H. te (2006). 'Spelers en spelbrekers. De beschaving van de Tweede Kamer', *De Negentiende Eeuw* (30), pp.35-47.
- Webb, B. (1979). *My apprenticeship*. [1926] Cambridge: Cambridge University Press.
- Wearing, J.P. (ed.) 2005. *Bernard Shaw and Nancy Astor*. Toronto: University of Toronto Press.

Bronnen beeldmateriaal

Astor Papers, Museum of English Rural Life, The University of Reading, Reading